

XENOFÓN: *O prosperující domácnosti*

Preložil, vecným komentárom ku knihám VII – XV a grécko-slovenským slovníčkom doplnil Andrej Kalaš. Bratislava: Kalligram 2007, 264 s.

V roce 2006 vyšly ve slovenském nakladatelství Kalligram překlady dvou Xenofónových spisů: *Hostina* a *Sokratova obhajoba*. V obou případech je pod překladem podepsán Andrej Kalaš, odborný asistent Katedry filozofie a dějin filozofie Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě. Nakladatelství Kalligram se již delší dobu velmi chvályhodně zaměřuje na nejdůležitější díla ze slovenské i světové literatury, filozofie a vědy, přičemž nezřídka zpřístupňuje i autory z dob dávno minulých. Tak je tomu i v edici *Filozofia do vrecka*, v rámci které se čtenář může seznámit mimo jiné například s Aristotelovým spisem *Politika* a také s výše uvedenými Xenofónovými spisy, včetně díla *Oikonomikos* (v Kalašově překladu *O prosperující domácnosti*), jež je předmětem naší zprávy.

Spis *Oikonomikos* se řadí mezi tzv. sókratovské Xenofónovy spisy. Jako hlavní mluvčí zde vystupuje právě Sókratés, tentokrát se však nepředstavuje bezvýhradně v roli filozofa, ale také v roli učitele správného nakládání s osobním majetkem. Podstatnou část díla tvoří reprodukce Sókratova rozhovoru se zámožným statkářem Ischomachem. Na základě tohoto rozhovoru se čtenáři dostane poučení nejen o správě domu a statku a veškerého majetku vůbec, ale rovněž o tom, jak vychovávat manželku ke zdárnému vedení domácnosti. Xenofón tímto spiskem vzdal hold zemědělství a současně se pokusil přispět k řešení soudobého, ne zcela vyhovujícího způsobu rodinného soužití.

Oikonomikos měl velký čtenářský ohlas již od starověku. Českou verzi spisku máme ovšem poprvé k dispozici až od roku 1904 zásluhou Karla Müllera a o více než šest desetiletí později opět díky Václavu Bahníkovi. Slovenský čtenář pak dostává dané Xenofónovo dílo ve své mateřštině do rukou vůbec poprvé. Nakladatelství spolu s překladatelem přitom zvolili velmi užitečnou formu bilingvy, aby kniha mohla sloužit nejen k četbě slovenského textu, ale aby i čtenář znalý staré řečtiny mohl sledovat text v originále. Kromě toho je kniha vybavena také standardním solidním úvodem z pera Matúše Porubjaka, slovníčkem k vybraným výrazům a čtivým a ve všech směrech vyváženým komentářem. Všechny tyto části dokazují, že překladatel spolu s nakladatelstvím se rozhodli poskytnout svým čtenářům maximální komfort, což v dnešní době narychlo vznikajících publikací není vždy obvyklé.

Již bylo řečeno výše, že *Oikonomikos* není prvním Kalašovým překladatelským počinem. Je přitom patrné, že se Andrej Kalaš dobře sžil s Xenofónovým jazykem a že současně usiloval o moderní překlad. Vyšel tak vstříc především běžnému čtenáři z řad široké veřejnosti. Vždyť oddaní příznivci antické kultury již přivykli textům, jež věrně kopírují starověkou dikci a jsou běžnému recipientovi srozumitelné jen s vynaložením velkého úsilí. Jistě se i tito stateční překonavatelé krkolomných vět a zastaralých výrazů s potěšením začtou do svěžího dialogu plynoucího bez škobrtnutí a neupadajícího do monotónnosti. Ta u překladu rozhovoru hrozí zejména těm překladatelům, kteří se zapletou do osidel uvádění jednotlivých partnerů dialogu, když neustále opakují slova „a on řekl“. To Kalaš nečiní a naopak příjemně variuje, kdykoliv se vystřídá mluvčí. Stejně tak Kalaš nepodléhá nutkání převádět hojná zaklínání při bozích obvyklým způsobem, ale aktualizuje jejich funkci v textu přizpůsobením modernímu vyjadřování, např. *při Diovi*

překládá *namojdušu* (1, 5) apod. I to přispívá ke čtivosti slovenského textu, ačkoliv místy může čtenář znalý klasické řečtiny nabýt dojmu, že překladatel za cenu přitažlivosti textu příliš interpretuje, co podle něj chtěl autor říci (to činí již v názvu díla, který překládá nestandardně – obvyklý překlad je *O hospodaření* – a předem tak naznačuje obsah díla).

Zaslouží-li překlad *Oikonomiku* chválu, koncepce knihy v nás vyvolá otázku. Ta je spojena se slovníčkem k řeckému textu, především pak s jeho účelem. Vokabulář je určen dle Kalašových slov (9) studentům klasické filologie a profesionálním badatelům v oblasti antiky. Podle mého názoru však nebude k přílišnému užítku ani jedné ze jmenovaných skupin. Slovníček je výběrový a zahrnuje – opět dle slov autora (*ibid.*) – méně známé lexikum. Skladba výrazů je ovšem taková, že rozhodně nemůže sloužit k samostatnému čtení tomu, jenž s poznáváním klasické řečtiny teprve začíná. Je zde totiž uvedeno vždy jen několik slovíček na stránku a to elévovi klasické řečtiny rozhodně nestačí. Pro pokročilejšího čtenáře starořeckých textů pak slovníček podstatný přínos také neznamená, neboť se zde často objevují slova běžná (např. ἐπιστήμη, δόξα...) – vždyť Xenofón je klasickým školním autorem a jeho slovní zásobu si studenti řečtiny osvojují velmi záhy.

Několik poznámek zasluží také technické zpracování předložené knihy. Hlavní výhoda bilingvních vydání spočívá v možnosti srovnat originál s překladem. To je bohužel v našem případě velmi znesnadněno tím, že obě poloviny – řecká a slovenská – si na jedné dvojstránce často ne zcela odpovídají. Vinou techniky je tak čtenář při procházení obou textů současně nucen neustále obracet jednu stránku sem a tam. Obvyklou bolestí dnes vydávaných antických děl bývá rovněž nedůslednost v přepisu vlastních jmen. Autor by si měl vždy zvolit, zda bude zachovávat všechny kvantity vokálů, nebo jen některé, nebo žádné. Ať už se však rozhodne pro kteroukoliv z variant, měl by se jí držet. Je-li tedy v předloženém díle dodržena kvantita u -ó ve jméně Kritón, právem ji lze očekávat také ve jméně Sókartés, to je však psáno s -o. Bohužel důsledný nebývá v tomto ohledu ani přepis jmen v obecně platných pravidlech českého pravopisu a předpokládám, že je tomu tak i na Slovensku. Je však na odbornících, jako je Andrej Kalaš, aby tento nesprávný úzus nahloďovali a časem dokázali prosadit správnou transkripci jmen.

I přes řečené lze však závěrem říci, že nakladatelství Kalligram spolu s Andrejem Kalašem významně přispěli k částečnému umoření dluhu, který klasičtí filologové u slovenského čtenáře měli, a že kniha *O prosperující domácnosti* si jistě právem najde své místo v knihovničce čtenářů z řad poučené veřejnosti i odborníků na danou oblast.

Irena Radová

Mgr. Irena Radová, PhD.
Ústav klasických studií FF MU
Arna Nováka 1
602 00 Brno
Česká republika
e-mail: radova@phil.muni.cz